

Monumentnummer*: 520216

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 11 december 2001
Kadaster deel/nr 82972/101

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Wapenveld Heerde Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Wapenveld

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Heerde M 884

Omschrijving**

Omschrijving

POMPHUIS van het gemaal "Pouwel Bakhuis", ontworpen door het Technisch Bureau van de Unie van Waterschapsbonden, gebouwd in 1919 en gesitueerd aan de zuidzijde van de Werverdijk.

Het gemaal bezit een rechthoekig grondplan, is opgetrokken in baksteen (kruisverband) en wordt gedekt door een met rode opnieuw verbeterde Hollandse pan belegd zadeldak. Het pand ligt met de nokrichting evenwijdig aan de dijk. Het gebouw is eind jaren '40 aan de landzijde (westzijde) met drie vensterassen vergroot ter plaatse van het voormalige ketelhuis met aangrenzende schoorsteenpijp. Deze uitbreiding is voor de bescherming van ondergeschikt belang. Aan de voorzijde van het gebouw (noordzijde), die is gekeerd naar de dijk, bevindt zich een door een betonnen talud begrensd spaarbekken. Het gemaal is met de voetsmuur, waarvan twee van de drie gevels bestaan uit een betonnen plint met schijnvoegen, aan drie zijden omgeven door water en alleen aan de westzijde verbonden met de oever. In de achtergevel steken twee kleine en een grote buis op verschillende hoogte vanuit het water in de gevel die alle door spaarvelden zijn ingedeeld. De spaarvelden aan de eindgevels worden door een klimmend fries beëindigd. Alleen in het dakvlak aan de voorgevel komt een gemetselde schoorsteen voor met een dekplaat. Gesneden klossen ondersteunen de bakgoot. De doorgestoken dakgordingen dragen de overstek van de topgevels aan de korte zijden die zijn voorzien van eindpannen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De door acht spaarvelden ingedeelde voorgevel bevat links in het oorspronkelijke deel van het gemaal vijf vensters bestaande uit twee-ruits stolpramen met 3x3-ruits bovenlichten (kathedraalglas), geklemd tussen een schuin uitgemetselde rollaag en 1 1/2 steens strek. Dit type komt hier als standaard voor. De velden worden uitkragend afgesloten en bevatten alleen in de middelste drie velden de metalen belettering 'GEMAAL' / 'POUWEL' / 'BAKHUIS'. De drie rechter vensterassen in het aangebouwde gedeelte van het gemaal, bevatten links een dubbele beglaasde paneeldeur onder een segmentboogvormig afgesloten 6x3-ruits bovenlicht en rechts twee 2x2-ruits draairamen met bovenlicht.

De linker zijgevel bevat drie door lisenen ingedeelde spaarvelden waarin begane gronds twee vensters van het voor dit bouwgedeelte bepaalde standaardtype. Rechts komt een identieke deur voor als in de voorgevel. Alleen in het middelste spaarveld bevinden zich in de geveltop drie vensters met 2x(2+4) ruits ramen waarvan alleen het middelste een 2x4-ruits bovenlicht bezit. De achtergevel is op de drie linkse traveeën na gelijk aan de voorgevel. Deze bevatten twee draairamen zoals die in de voorgevel voorkomen, met in het midden ter hoogte van de bovenlichten een hieraan identiek 3x3-ruits raampje. Het spaarveld wordt onder het raampje door een, in de gevel ingrijpende buis vanuit het water, in beslag genomen. De rechter zijgevel is vergelijkbaar met de linker zijgevel maar heeft enkel drie draairamen begane gronds. In het interieur zijn drie pompen aanwezig, waarvan twee tachtig jaar oude gietijzeren slakhuispompen (Nering Bögel uit Deventer) met verschillende capaciteit (350 m³ en 135 m³ p/min.) en een pannevispomp (450 m³ per min, electromotor) uit de jaren veertig. De tegelvloer is uit de eindjaren 1940. Diverse stalen I-balken schragen het vlakke dak met houten zoldering.

Waardering

Pomphuis van het gemaal "Pouwel Bakhuis", van algemeen belang vanwege de architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een pomphuis, gebouwd in traditionalistische bouwtrant. Het belang is vooral gelegen in het opmerkelijk gave interieur van machinekamer met de twee oorspronkelijke centrifugaalpompen. Van stedenbouwkundig belang vanwege de markante ligging in een landschap dat historisch gezien altijd is verbonden geweest met waterregulering in dit gebied, en in relatie tot de overige gebouwen op het terrein. Van cultuurhistorische waarde vanwege de ligging op een eeuwenoud lozingspunt van de Grote Wetering in de uiterwaarden. Het gemaal is het oudste gemaal van het polderdistrict en ten behoeve van de regulering van de waterhuishouding in dit uitgestrekte gebied van groot belang.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Gemaal (M)

Functie

Gemaal(M3)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument